

ПЕРЕКЛАД ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ НА НЕМОВНИХ ФАКУЛЬТЕТАХ

Ліна СМІРНОВА (Кіровоград, Україна)

У статті розглянуто важливість перекладу як комунікативної стратегії. Аналізуються методичні аспекти використання медіації/перекладу в процесі навчання іноземної мови на немовних факультетах.

Ключові слова: переклад, навчання, іноземна мова, немовний факультет, неінтерактивна медіація, фаховий.

The article deals with the importance of translation as a communicative strategy. Methodical aspects of using mediation/translation in the process of teaching a foreign language at non philological faculties are analysed.

Key words: translation, teaching, foreign language, non philological faculty, non interactive mediation, professional.

Постановка проблеми. У Загальноєвропейських Рекомендаціях зазначаються фундаментальні цілі мовної освіти, в результаті отримання якої особистість має стати більш відповідальною і готовою до спілкування з іншими людьми, більш незалежною у своїх думках та діях, що корелюється з поняттям творчої особистості.

Запорукою розвитку особистості сучасного студента немовного факультету засобом мовної освіти у вищому навчальному закладі виступає впровадження нових дидактичних методів, завдань творчого характеру, які сприяють розвитку пізнавальних інтересів та здібностей студента; розвитку в ньому ініціативного та творчого підходу до розв'язання професійних завдань, аналітико-синтезуючої діяльності мислення, мовлення, пам'яті, уваги, уяви.

Ми притримуємося точки зору тих науковців-практиків, які вважають головною ознакою творчої роботи студентів, немовних факультетів зокрема, найвищу ступінь їх самостійності, яка проявляється у виборі мовленнєвих засобів і шляхів перекладу, в умінні логічно обробляти матеріал, самостійно порівнювати, узагальнювати його, класифікувати за різними ознаками.

Переклад у письмовій та усній формах здійснюється впродовж усього курсу іноземної мови на немовних факультетах як допоміжний засіб навчання і контролю, а також як один із можливих способів передачі отриманої під час читання інформації.

У контексті сучасного підходу до мовної освіти, коли ставиться завдання допомогти студентам оволодіти такими комунікативними стратегіями, як сприймання (рецензивні стратегії), продукування (продуктивні стратегії), інтеракція (інтерактивні стратегії), медіація/усній та письмовий переклад, реферування, переказ (посередницькі стратегії), розгляд перекладу як особливого виду мовленнєвої діяльності і особливої форми комунікації з використанням двох мов дозволяє визначити його суттєву роль і місце в загальній системі навчання іноземної мови, на немовних факультетах зокрема [2].

Аналіз досліджень та публікацій свідчить, що останнім часом, у світлі сучасних тенденцій в освіті, питанням розвитку теорії та методик навчання медіації/перекладу студентів-філологів стала приділятися увага. Це зумовило появу ряду цікавих робіт у цьому напрямі (О.В. Шупта, С.М. Щур, Т.О. Долга, Н.М. Сопилук та інші). Однак проблема використання перекладу в процесі навчання іноземної мови на немовних факультетах висвітлена недостатньо.

Отже, **метою статті** є визначення місця і ролі перекладу/медіації у процесі навчання іноземної мови на немовних факультетах вищих навчальних закладів.

Викладення основного матеріалу. Науково-методичний аналіз навчального процесу демонструє, що саме достатньо розвинута навичка перекладу фахової інформації дозволяє студенту легко долати проблемні пізнавальні й, нерідко, психологічного характеру.

Слід зауважити, що застарілим на сьогоднішній день є ставлення викладача іноземної мови до перекладу як лише до багатоступінчастого процесу переробки фахової інформації. Вважаємо недоречним зведення процесу перекладу до механічного знаходження міжмовних відповідностей. Ще зі шкільного курсу навчання у молодих людей формується схильність передати під час перекладу значення окремих лексичних одиниць. В результаті відбувається хаотичне опрацювання тексту з великою кількістю перекладацьких помилок, що й призводять до хибного уявлення про зміст опрацьованої інформації.

Роль викладача вузу під час навчання іноземної мови полягає в тому, щоб позитивним чином змінити ставлення студентів до перекладу, постійно проводити мовні паралелі, показувати специфіку іншої мовної системи. На занятті викладачам зайвий раз варто наголошувати на тому, що семантично і функціонально знаки двох мов не співпадають і це має враховуватися студентами під час перекладу. Оскільки дослівний переклад без осмислення тексту в цілому з фахової точки зору часто призводять до його викривлення, студентам слід враховувати необхідність передавати зміст таким чином, щоб були збережені його особливості й специфіка контексту, що відіграє суттєву роль у сфері фахової медіації.

Виходячи з комунікативно-пізнавальних потреб майбутніх фахівців немовного профілю метою навчання іноземної мови в університетах є підготовка студентів до читання літератури зі спеціальності з метою отримання різного роду інформації; анотування текстів із фахової літератури; усного спілкування за професійним спрямуванням в обсязі матеріалу передбаченого програмою; підготовки іноземною мовою доповідей, рефератів, переказів.

Таким чином, навчання перекладу нами розглядається як необхідний етап для досягнення цієї мети. Адже у процесі перекладу відбувається систематичне накопчення знань та умінь, що поступово призведуть не лише до якісного сприйняття студентами змісту тексту, а й одночасно до глибшого розуміння ними фахових тонкощів.

Під час планування будь-якого заняття особливо складним і відповідальним є підбір адекватних засобів та методів навчання. Важливо, щоб майбутні фахівці мали можливість розвинути як медіативні вміння – відповідним чином передавати зміст фахового тексту в усній чи письмовій формі, так і інтегративні комунікативно-мовленнєві вміння – аналізувати, порівнювати, узагальнювати, робити висновки на основі прослуханого, прочитаного; інтерпретувати і коментувати фахові особливості контексту та інше.

Таким чином, враховуючи викладене, ми маємо підстави виокремити такі види медіації: усна і письмова, репродуктивна і трансформаційна, інтерактивна і неінтерактивна [1].

Водночас, автори Загальноєвропейських Рекомендацій у письмовій медіації, окрім видів професійного перекладу, виділяють ще два види: передача основного змісту (summarizing gist) і переказ (paraphrasing) [4: 87]. Вважаємо слушним дотримання цих видів у процесі навчання усної та письмової медіації майбутніх фахівців немовного профілю у вищій школі.

З огляду на проблему скорочення годин на вивчення курсу іноземної мови для студентів немовних факультетів, більшу увагу варто приділяти неінтерактивній медіації, до якої віднесемо ті тренувальні вправи, де відсутні комунікативні завдання і ситуації спілкування. Виконання навіть цих завдань зумовить активізацію фахових знань студентів, різних мовленнєвих навичок й умінь.

Під час перекладу двомовної комунікації (у фазі комунікація між адресантом тексту та адресатом-перекладачем) ставиться завдання перетворення вихідного тексту засобами іншої мови на основі еквівалентного змісту оригіналу і перекладу. Студенти мимовільно намагаються встановити у своїй свідомості зв'язки між словами рідної мови й іноземної. Пошуки еквівалентних відповідностей дозволяють студентам розширити обсяг граматичних явищ і лексичний запас. Розв'язання такої проблеми передбачає детальне порівняння змісту оригіналу і перекладу, для чого необхідно виявити систему відношень між одиницями двох конкретних мов під час перекладу тексту з однієї мови на іншу [3: 13-32].

Таким чином, переклад відрізняється від інших видів мовленнєвої діяльності тим, що здійснюється в умовах двомовності. Опанування іншомовної лексики породжує у студентів потребу в активізації знань з фаху. Безперечно, найбільш доцільним для формування мовленнєвої компетенції є використання текстів зі спеціальності, які є невеликими за обсягом, доступними за змістом, насиченими фаховою лексикою, стійкими словосполученнями та граматичними конструкціями, адаптованими для немовних спеціальностей.

З методичної точки зору, оволодіння студентами немовного профілю такою комунікативною стратегією як медіація, неінтерактивна медіація зокрема, передбачає використання навчального перекладу та відповідне врахування етапів планування заняття. До першого етапу належить етап підготовки, який передбачає:

- попередню організацію та максимальну концентрацію ресурсів;
- підбір опор;
- підготовку тематичного словника;
- врахування фахової направленості тексту, інформації;
- встановлення об'єму матеріалу для опрацювання.

Другий етап – етап виконання:

- активне опрацювання отриманої інформації;
- фіксування можливих варіантів перекладу, фахових еквівалентів, інших даних;
- врахування як лінгвістичних, так і екстралінгвістичних моментів;
- відпрацювання та корекція помилок.

Третій етап – етап оцінювання результату:

- перевірка смислової узгодженості оригінального варіанту та здійсненої інтерпретації;
- перевірка адекватності використаних мовних засобів та знань з фаху.

Останній етап – етап корекції:

- уточнення з використанням словників, тезаурусів;
- консультації з експертами, джерелами.

Навчальний переклад може бути цілісним і фрагментарним. Цілісний навчальний переклад сприяє остаточному засвоєнню і закріпленню вивчених мовних явищ іноземної мови. Фрагментарний навчальний переклад націлений на окремі компоненти, моделі, структури, словосполучення. Мета навчального перекладу такого типу – засвоєння цих компонентів, їх вживання, умінь їх диференціювати, враховуючи особливості змісту фахового тексту.

Основними прийомами навчального перекладу є лексико-граматичні трансформації, які становлять основний лінгвістичний механізм перекладу. Розвиток автоматизації навичок трансформації і є найважливішим завданням курсу.

З методичної точки зору переклад може проводитися у різній формі (усній, письмовій або їхній комбінації), однак викладач завжди має враховувати, що між навчальним перекладом з іноземної мови на рідну і з рідної мови іноземною існують значні відмінності.

Переклад з іноземної мови на рідну передбачає рецептивні цілі: засвоєння значення слова, граматичної структури, розуміння фахового змісту тексту. Переклад з рідної мови іноземною передбачає цілі продуктивного характеру. Проблема синтезу, відтворення тексту, його продукування іноземною мовою потребує від студентів використання всіх здобутих знань, щоб з декількох варіантів перекладу вибрати найкращий. Така робота стимулює творчу активність студентів, поглиблює їхні знання в галузі іноземної мови і сприяє її свідомому засвоєнню на базі постійного зіставлення з рідною мовою.

Згадані вище відмінності видів перекладу визначають їх роль у процесі викладання іноземної мови. Навчальний переклад є одним з найважливіших засобів закріплення і контролю знань студентів у галузі граматики, словотворення і лексики іноземної мови та сприяє розвитку фахових знань.

Очевидним є те, що синтез та дедукція як найосновніші процеси логічного мислення, які передбачені процесом навчального перекладу, зумовлюють заучування студентами граматичних правил та слів; засвоєння мовного матеріалу шляхом перекладу та механічного заучування, а також застосування аналогії на базі знань зі спеціальності.

Висновок. У зв'язку з пошуком резервів ефективності навчального процесу питання перекладу під час навчання іноземної мови студентів набувають дедалі більшого значення. Надзвичайно важливу роль відіграє переклад у фаховій підготовці студентів неможливих факультетів. Отже, одним із ефективних засобів навчання іноземної мови поряд з іншими є переклад, неінтерактивна медіація зокрема, в основі якого лежить урахування рідної мови студентів та їхніх знань з фаху. Перспективним напрямком подальшого наукового пошуку є розробка методик і способів навчання медіації на неможливих факультетах вищих навчальних закладів.

ВІДНОСИ

1. Гудков Д.Б. Теория и практика межкультурной коммуникации / Д.Б. Гудков. – М.: ИТДГК „Геоизис”, 2003. – 288 с.
2. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.britishecouncil.org/uk/ukraine-education-reform-european-framework-re_vstup.pdf
3. Федоров А.В. Основы общей теории перевода (лингвистические проблемы) / А.В. Федоров. – СПб.: Филологический факультет СПбГУ; М.: ООО „Издательский Дом „ФИЛОЛОГИЯ ТРИ”, 2002. – 416 с.
4. Gerding-Salas, C. Teaching Translation / C. Gerding-Salas // Problems and Solutions Translation Journal. – V 4, №3. – 2000. – Режим доступу : <http://www.acurapid.com/journal/13educ.htm>.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Ліна Смірнова – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри іноземної філології Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: психологічні аспекти сучасних методик викладання іноземної мови.